

Algirdas PATACKAS
Rašytojas, Redkollegijos svečias

Vardų ir pavardžių, tautinių mažumų įstatymo epopėja, tenkinant Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) ultimatumus bei užgaidas, atrodo, neturi galo. Pažvelkime į šias peripetijas plačiau, iš istorinės plotmės. Visi suprantame, kad šios pretenzijos yra politinio pobūdžio, o vardai ir pavardės yra tik pretekstas. Jo esmė - dar kartą, eilinių, pažeminti lietuvių tautos orumą pačiu skaudžiausiu būdu - per kalbą ir rašybą, priversti paklusti, šitaip demonstruojant didelės valstybės jėgą, nesibodindami ir šantažo.

Tik keista, kad už tai ryžtasi sumokėti tokią brangią kainą. Turiu omeny LLRA vadovybę, kurios rankomis tai daroma. Jai vadovauja žmogus, kuris drįso viešai prisiegti Georgijaus kaspiną - carinio ir putiniškojo imperializmo vėliavą. Žinau, kad tarp LLRA eilinių yra daug padorių žmonių, su kuriais nesunku rasti bendrą kalbą, ypač religinėje moralinėje plotmėje. Taip pat žinau, kad ne visi Lietuvos lenkai yra LLRA garbintojai, kad yra tokių, kurie laiko save lenkiškai

kalbančiais lietuviams pilietine prasme, kad daugelis jų pritaria prieškario „krajovcų“ nuostatoms ir nepritaria neoimperialistinei Dmowski-Pilsudskio-Sikorskiego linijai. Deja, jie nesugeba susiburti į politinę jėgą, galinčią atsverti LLRA, kuri yra išstobulinusi sovietinių laikų metodus - kaip priversti žmones jiems paklusti.

LLRA vadovybė su jos vardu priešakyje šiuo savo poelgiu - vieša parama Putino Rusijai - išdavė idealus, kuriuos lenkų tauta išpažino, kurių laikėsi ilgus carinės ir sovietinės priespaudos metus, su-

purvino atminimą lenkų tautos didvyrių, tokių kaip Simonas Konarskis (jis buvo pakartas Vilniuje). Juk jo budeliai tie patys, kurie siuntė į mirtį 1832 m., 1863 m. sukilėlius; taip pat atminimą legionierių, žuvusių kovose su naujais imperalistais - bolševikais. Buvo paniekintos Katynės aukos, „Solidarność“ laikų žuvusieji.

Ir visa tai - su Varšuvos atvira ar slapta parama, panašia į šantažą. Ta proga nenorom grįžta į atmintį Vinstono Čerčilio žodžiai, pasakyti apie 1939 m. įvykius, kai rugsėjo 30 d., Vokietijai paskelbus ultima-

tumą Čekoslovakijos Vyriausybei, Lenkija taip pat, sekdama Hitleriu, paskelbė 24 val. ultimatumą ir net nesulaukusi ultimatumo pabaigos įvedė kariuomenę ir atplėšė Tešino kraštą. V.Čerčilis savo kalboje, pasakytoje ta proga, atskleidė lenkiškojo mentaliteto paradokso - vieningi, pasiryžę mirti už laisvę istorinių kataklizmų metu ir kartu gebantys žemai pulti, išduoti bendražygius taikos sąlygomis. Manau, verta visus tuos žodžius pacituoti:

Herojiški lenkų tautos charakterio bruožai neturi priversti mus užmerkti akis į jos daromas nesąmones ir nedėkingumą, kuris per daugelį amžių atnešė jai nelygstamas kančias. 1919 metais tai buvo šalis, kurią sąjungininkų pergalė po daugelio generacijų, gyvenusių suskaldytoje ir pavergtoje valstybėje, įgalino atkurti nepriklausomą respubliką, vieną iš svarbiausių Europos valstybių. Dabar, 1938 metais, dėl tokio nežymaus klausimo kaip Tešinas lenkai nutraukė santykius su savo draugais Prancūzijoje, Anglijoje ir JAV, kurie padėjo atkurti vieningą valstybingumą ir kurių pagalba greitai jiems labai prireiks. Išvydome, kaip dabar, kol ant jų krito Vokietijos galybės šešėlis, jie suskubo atplėšti savo dalį apiplėšiant ir naikinant Čekoslovakiją [...].

Europos istorijos paslaptimi bei tragedija reikia laikyti tą faktą, kad tauta, gebanti būti hero-

jiška, kurios atskiri atstovai yra talentingi, garbingi, patrauklūs, nuolat leidžia bujoti dideliems trūkumams beveik visose savo valstybingumo srityse. Šlovė sukilimų ir vargų metais; nešlovė ir gėda triumfo periodais. Drąsiausiems iš drąsiausių pernelgyt dažnai vadovavo negarbingiausi iš negarbingiausių...! Ir vis tik visada egzistavo dvi Lenkijos: viena kovojo už tiesą, o kita murdėsi nešlovėje.

Pakeiskime čia Tešino kraštą Vilniaus vardu, o nacistinę Vokietiją - nacistine Putino Rusija, ir gausime tikslią istorinę paralelę. Dar - karų su švedais metu Jonušas Radvila, nesulaukęs žadėtos paramos iš Varšuvos, buvo priverstas atmesti Liublino uniiją ir prisijungti prie Švedijos ir todėl vadinamas išdaviku - „zdraica“. O kaip pavadinti Lenkijos senato pirmininką Bogdaną Borusevičių, kuris neseniai viešai pareiškė, kad jei Lietuvai iškiltų kokia nors grėsmė, NATO aljansui priklausanti Lenkija nesiims jos ginti:

„Visiškai nesijaudinu, kad viena ketvirtoji lietuvių laiko Lenkiją priešiška valstybe. Iš dabartinės prezidentės teorijos aiškėja, kad Lietuva labiau kliausis Skandinavija. Na, tai iškilus kokiam nors grėsmei tegul Lietuvą gina švedai, mes visiškai nesiveršime to daryti...“

Tad kur eini, Lenkija? Kur einate ir su kuo jūs, Lietuvos lenkai, ir kur jūs nueisite paskui tuos, su Georgijaus juostelėmis atlape?

Naujų raidžių ir diakritinių ženklų įvedimas dokumentuose sumaištis ir tautinėms bendrijoms

Audrius RUDYS
Ekonomistas, Redkollegijos narys

Atėjo laikas apžvelgti procesus, kurie dėl Lietuvos valdžios veiksmų bei neveikimo ir Lenkijos valdžios bei visuomenės pastangų vyksta Rytų Lietuvoje. Šie procesai gali turėti tragišką Lietuvos valstybei pasekmių.

Lenkų Lietuvoje rinkimų akcija (LLRA) yra iš esmės vienintelė Vilniaus ir Šalčininkų rajonų valdytoja ir turi didelę įtaką dar keliose savivaldybėse. Tai leidžia jai per kadro politiką užtikrinti, kad ikimokyklinė ir bendrojo lavinimo įstaigose vyrautų jaunimo ugdymas ne valstybinio patriotizmo, o lenkiškojo nacionalizmo dvasia. Ne kartą „Vilnius“ aktyvistai yra fiksavę atvejus, kai į lenkiškas mokyklas atvykdavo „vizituojantys“ paskaitininkai iš Lenkijos ir per pamokas dėstydamo tikrai ne tai, kas numatyta pagal Lietuvoje patvirtintas programas.

Tikslingas lenkiškumo ugdymas vyksta ne tik pamokose, bet ir užklasinėje veikloje. Štai mano paties pastebėjimai. Prieš kokių 20 metų lankiausi vienos lenkiškos mokyk-

los šventėje. Pasirodė ir tautinių šokių būrelis. Šokėjai buvo apsirengę tautiniais kostiumais, kurie ne labai daug skyrėsi nuo lietuviškųjų, tiesa, spalvos buvo žymiai ryškesnės. Ir šokiai buvo artimi lietuviškiems ir baltarusiškiems, nors skelbti kaip lenkų liaudies šokiai. Prieš keletą metų vėl buvau lenkiškoje (tiesa, kitoje) mokykloje, vėl mokiniai šoko. Tik šį kartą ir kostiumai, ir šokiai buvo visiškai kitokie. Juose dominavo Karpatų dvasia. Taip nemačiom išnaikinamas prigimtinis ryšys su baltiškojo paveldo likučiais ir suformuojama nauja augančios kartos tapatybė.

Tam panaudojami ne tik vietiniai, bet ir Lenkijos valstybės ir visuomeninių organizacijų ištekliai. Tam tarnauja ir Lietuvos švietimo ir jo finansavimo politika. Dėl to, kad vis daugiau jaunimo iš baltarusių kilmės šeimų bei šeimų, kuriose tėvai save dar apibrėždavo kaip „tuteišus“ („vietinius“), baigia lenkiškas mokyklas, daugėja aiškią lenkišką tapatybę turinčių ekonomiškai ir potencialiai politiškai aktyvių asmenų skaičius bei įtaka. Daliai jaunimo lenkų nacionalizmas - natūraliai šeimose ir artimiausioje aplinkoje suformuota būsena, daliai - tai per ugdymo įstaigas nejuociam indoktrinuo-tas arba šių įstaigų veiklos sąlygotas sąmoningas apsisprendimas. Bet rezultatas tas pats - daugėja Lietuvos

lenkų, identifikujančių save pirmaisiai būtent lenkais, jaučiančiais tvirtesnį ryšį su Lenkijos valstybe negu su Lietuvos Respublika, kurios piliečiais yra. Lietuvos pilietybė jiems - tik laikina būsena, nes dominuoja vidinis noras susijungti su „tikrąja savo tėvyne“.

Kitas svarbus procesas - didėjanti lenkų bendruomenės Lietuvoje atskirtis nuo lietuviškosios visuomenės dalies. Stiprėjantis lenkų nacionalizmas verčia juos bendrauti daugiau savo bendruomenėje. Didėnis atsiribojimas nuo lietuviškos kultūros pačia plačiausia šio žodžio prasme reiškia gilesnę savęs identifikavimą su Lenkijos visuomene ir valstybe. Bendruomeninės savivokos vyravimas prieš valstybinę verčia polonizuoti mišrių šeimų vaikus bei izoliuoti nuo kaimynystėje gyvenančių lietuvių. O kartu lietuvių padėtis Rytų Lietuvoje blogėja. Viešosios informacijos priemonėse pateikiami pavyzdžiai, kai paspartintai uždaromos lietuviškos ugdymo įstaigos, kai socialinė parama tampa priklausoma nuo vaikų išleidimo į vieną ar kitą mokyklos įstaigą. Siaurėja lietuvių kalbos vartojimo sfera Rytų Lietuvoje, nes dalis vietinių lenkų, net neblogai mokėdami ją, sąmoningai atsisako ją kalbėti, versdami lenkiškai nemokančius lietuvius bendrauti rusiškai (aišku, tuos, kurie dar taip moka). Nežinau,

kokiai diskriminacijai priskirti darbuotojų atleidimus savivaldos institucijose bei savivaldybių įstaigose ir įmonėse - tautinei ar politinei. Jei, pasikeitus valdančiai koalicijai, Petraitis keičiamas Petrausku, akivaizdu, kad tai - pastaroji. O jeigu Kazlauską keičia Kozlovski - kas gali paneigti galimybę, kad pirmu smuku čia groja požiūris į tautybę?

Per Nepriklausomybės metus Rytų Lietuvoje susiformavo oficialios struktūros, kurios, susiklosčius aplinkybėms, gali greitai ir efektyviai perimti teritorijos kontrolę, bei šių struktūrų kadrai. Turiu omenyje savivaldą, teisėsaugą (teismus, prokuratūrą, policiją), muitininkus, finansų tarnybas ir pan. Didžioji dalis jose dirbančių pareigūnų ir kitų darbuotojų yra lenkai, todėl jiems taikytinos pastabos dėl galimų savivokos ypatybių. Ši pastaba nėra nekaltumo prezumpcijos pažeidimas, nes ji yra prielaida. Bet prisiminkime: iki Sąjūdžio atsiradimo daugelio pareigūnų lietuvių lojalumas to meto valdžiai abejonių nekėlė. Atsižvelgdamas į trejų pastarųjų rinkimų rezultatus, manau, kad dabar lenkų Lietuvoje savijauta ir elgesys primena lietuvių Sąjūdžio metais - apie Nepriklausomybę kalbėjo tik maža saujelė „radikalų“, o 90 proc. suprato, kad jos nori ir yra pasiryžę jos siekti, tik garsiai to neįstardavo. Kol neatėjo laikas...

Tarp lietuvių, gyvenančių lenkų dominuojamuose rajonuose, sklinda kalbos apie slaptą lenkų organizaciją, kurios tikslas esą ginti lenkų interesus ne vien politinėmis priemonėmis. Įdomu, ar Lietuvos saugumo institucijos ką nors apie tai žino? O jei žino, tai ar ko nors imasi? Blogiausia būtų, jei iš viso žinoti nenorėtų...

Ar supranta mūsų politikai, kas įvyko ir tebevyksta Ukrainoje? Jei mano, kad Lietuvoje nieko panašaus nebus, nes taip būti tiesiog negali, tai aš jiems sakau dar kartą: dabar, dar keletą, gal keliolika, metų - gal ir taip. Bet jei dabartinės procesų Rytų Lietuvoje tendencijos išliks tokios pačios ir bus dar labiau sustiprintos nuolaidžiaujant LLRA (ir Lenkijos) reikalavimams, Lietuvos valstybei teks rinktis - ar tylus sutikimas su teritorijos neaktimi, Rytų Lietuvoje gyvenančių lietuvių nutautėjimas arba išvykimas iš jos, ar kruvina kova už teritorinio vientisumo išlaikymą, kuri greičiausiai baigsis pralaimėjimu. Pralaimėjimu, kuris geresniu atveju reikš dalies teritorijos, o blogesniu - ir nepriklausomybės praradimą.

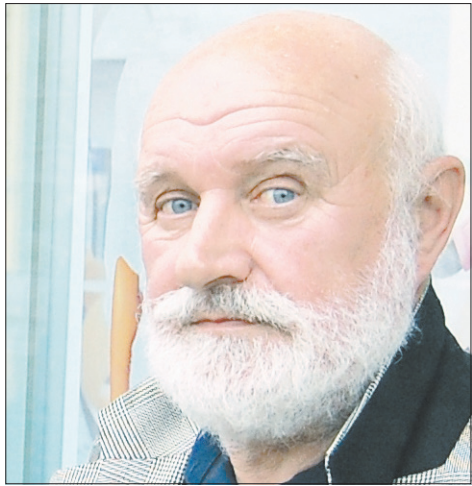
Ir atsižvelkime į tai, kad Ukrainoje gyventojų yra maždaug tris kartus mažiau negu Rusijoje. O Lietuvoje, palyginti su Lenkija, - apie vienuolika kartų. Tai yra svarbu.

REDAKCIJOS KOLEGIJOS TRIBŪNA

(Nr.31)

Redkolegijos vardu svečias

**Linas V.
MEDELIS**

Sužlugdyto referendumo išvakarėse atsitiko vienas nelabai reikšmingas įvykis, kurį pavadinau Tapino sindromu. Suprantama, Andrius Tapinas nėra nei pirmas, nei paskutinis to reiškimo pranašas, tačiau raiškos būdas ir jo asmuo leidžia ganėtinais aiškiai matyti reiškimo kilmės požymius, jų derinius, simptomus arba, kaip pasakytų koks patopsichologas, tos pačios ligos požymių derinį. A.Tapino viešuosiuose tinkluose išplatintas filmukas neabejotinai prisidėjo prie referendumo rezultatų, jis buvo matomas, komentuojamas ir balsavimo dieną. Žurnalisto, rašytojo, TV laidų vedėjo, kino scenaristo, buvusio verslininko ir t.t., ir t.t. profesionaliai parengtas, gerai apgalvotas tekstas buvo trumpas ir išraiškingas. Ekrane (youtube.com) atpažįstamas Andrius Tapinas mums sakė:

„Aš kviečiu pasielgti su ja... pasielgti [rodo rinkėjo kortelę] kaip pridera tikram patriotui. Žemės vardu aš jus kviečiu paimti štai šią kortelę [laiko ją abiem rankomis, iškelia į krūtinės lygį], įdėti ją į tą duobę [duobė jau iškasta] ir - aš jus kviečiu, žemės vardu - užkasti ją [deda kortelę į duobę]. Žemės vardu... Viskas dėl lietuviškos žemės... [ima kastuvą ir užkasa kortelę, meta sau ją žemės lygį į kapo duobę]. Ir palaistyti tą... [užpila duobę vandeniu iš karučio] Ir jeigu viskas bus gerai, pavasarį jums išaugs pinigų medis...“ [pabaigą].

A.Tapinas nesako kaip koks lietuviškas liberalas: jūs, kurie eisite balsuoti, patarnausite Rusijai, jūs sugriausite Europos Sąjungą... Jis nesako - jūs esate kvailiai, negąsdina kaip V.Landsbergis, kad referendumas gali sugriauti ES. Jis nesako kaip liberalas M.Lapinskas, kad referendumo organizatoriai žaidžia Putino žaidimą ir stengiasi įgąsdinti Europą, nesako kaip D.Grybauskaitė, kad referendumais dažniausiai naudojasi autoritarinės, taigi ne demokratinės valstybės...

Tą patį A.Tapinas pasako labai subtiliai: jūs, kurie ateisite balsuoti, esate kvailiai, jūs - Buratinai, besitikintys sulaukti, kada iš ne-

parduodamos žemės išdygs pinigų medis. Tačiau didesnės vidinės kultūros žmogus prisimintų ir kuo baigėsi pasaka apie patiklų Buratiną. Naivumas ir atvira širdis nėra gėda.

O pasirinkdamas tokį savo santykį su Tauta, su valstybės piliečiais, A.Tapinas peržengia ribą, kai grįžti atgal patikrinti, koks medis iš tos sėklos išaugo, tikrai gali būti kvaila.

Panieka Tautai ir valstybei, menkinimas ir tyčiojimas iš jų ir yra vienas ryškiausių Tapino sindromo požymių. Kokie dar požymiai galėtų apibrėžti vis labiau mūsų žiniasklaidos eskaluojamą reiškinį? Štai jie (visai nepretenduojant į galutinį sąrašą), sindromo apkrėstųjų požymiai:

- savo poziciją jie rodo viešai ir dažniausiai neprašomi;

- jie bijo mąstyti savarankiškai, kritiškai, todėl siekia būti „kaip visi“, yra priklausomi nuo bet kokios valdančiųjų ir „elito“ nuomonės ir garsiai jai pritaria;

- jie negali sutikti nė su vienu kritišku argumentu, nes, pripažinus bent vieną, sugriūtų visa jų argumentų virtinė;

- siekdami tikslo, jie nesibodi priemonių ir visada randa pateisinimą amoraliai elgsenai, sau palankiai keisdami visuotinai įprastą sąvokų ir terminų turinį;

- jie visada pasirengę susitarti ir pasiduoti bet kuriuo klausimu, jei užsimenama apie rūpinimąsi Europos Sąjungos, pasaulio problemomis bei mūsų „atsilikimu“ nuo vadinamųjų žmogaus teisių, europinių ir pasaulinių vertybių;

- jie pataikauja viešajai nuomonei, kurią patys ir kuria;

- jie nori būti pripažinti, pagerbti, moraliai bei finansiškai atlyginti, net jeigu tikslas pasiektas nesąžiningais būdais...

Pagal tokius požymius jie atpažįsta vienas kitą ir teikia vienas kitam paramą.

Tapino sindromas dažnai pastebimas tarp ilgą laiką dirbusiųjų komunistinio jaunimo sąjungos ir kompartijos aparate - ten jie būna išėję didelę nuolankumo, veidmainystės, demagogijos ir karjerizmo mokyklą. Tiesa, komunistų karta jau traukiasi iš viešojo gyvenimo, todėl dabar „elito“ gretas užima (yra užėmę) jų vaikai, auklėtiniai, būvę komjaunimo vadovai.

Tačiau nebūtinai. Tapino sindromas atpažįstamas ir nesusijusiuose su buvusia nomenklatūra asmenyse, išaugusiuose jau nepriklausomoje Lietuvoje. Labai dažnai jie yra

▶ Panieka Tautai ir valstybei, menkinimas ir tyčiojimas iš jų ir yra vienas ryškiausių Tapino sindromo požymių

TAPINO SINDROMAS

subrendę ganėtinau aukšto lygio intelektinėje aplinkoje, yra aktyvūs ir jau nemažai pasiekę (arba tik „suimituoti“ intelektualai TV ekranuose) savo - beveik visada protinio darbo - profesinėje veikloje. Tarp tokių pastebėsite istorikų, politologų, švietimo, kultūros darbuotojų, rašytojų, žurnalistų, valdininkų, kuriems lyg ir derėtų kritiškai žvelgti į pasaulį. Jie ir žvelgia, bet tik ne ten, kur be baimės galima ištarti žodžius PATRIOTIZMAS, TAUTA, TĖVYNĖ, ŠEIMA ir nėra reikalo stengtis juos pakeisti žodžiais NACIONALIZMAS, EUROPOS SĄJUNGA, ŽMOGAUS TEISĖS, LYGIOS LYČIŲ GALIMYBĖS.

Taip, inteligentija iš prigimties yra lengviausiai paperkamas visuomenės sluoksniš, nesunkiai randantis filosofinį pagrindimą sąžinės išdavystei. Taip, sergantieji Tapino sindromu šiandien labiau pastebimi ne vien dėl ypatingo jiems skiriamo dėmesio mūsų žiniasklaidoje. Kad jie tokie subrendo jau nepriklausomoje Lietuvoje, negalime kaltinti tikrai švietimo sistemos. Juos auklėjo tėvai, žmonės, sovietinės sistemos išmokyti nuolankiai tylėti, garsiai neabejoti ir to mokę savo vaikus. Tėvai, viską žinoję ir viską

suprantantys, tylėję, kad išliktų, kad išgyventų, kad jų vaikai būtų laimingesni ir daugiau pasiektų negu jie patys. Todėl ne viena atžala buvo pasmerkta Tapino sindromui. Bet net ir anais laikais atvirai demonstruojama nepagarba Tautai, Tėvynei, jos istorijai buvo ryškus tiesioginio kolaboravimo su okupantais požymis.

Su koku okupantu nepriklausomybę pasiekusioje šalyje kolaboruojama šiandien? Lengva atspėti - su tuo, kuris yra beveik užvaldęs visas mūsų gyvenimo sferas, kuris sėdi aukščiausiuose valdžios postuose ir žingsnelis po žingsnelio veda valstybę ir Tautą tolyn nuo idealų, kurie buvo dedami į valstybės pamatus pirmaisiais darbo už nepriklausomybę metais. Tapino sindromas nebus greitai įveiktas jau vien todėl, kad jis kaip koks užkratas puoselėjamas valstybinėse struktūrose, kad jis tyliai pateikiamas kaip sėkmingo gyvenimo ir karjeros pagrindas. Vadinasi, pirmiausia reikia keisti tokias struktūras. Vadinasi, referendumo klausimas išlieka. Šįkart laimėjo kiti. Jie parodė, kad laimėti gali. Tik kas žino, ar pralaimėjus ir antram referendumui trečiame nebus balsuojama šakėmis?

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI

2014

Vertybė gali būti:

- ⊗ ŽMOGUS – AMŽININKAS
- ⊗ ŽMOGUS – ISTORINĖ ASMENYBĖ
- ⊗ ISTORINIS FAKTAS
- ⊗ REIŠKINYS, GARSINANTIS LIETUVĄ
- ⊗ DAIKTAS-OBJEKTAS, GARSINANTIS LIETUVĄ

Surinkime, įvardykime ir išsaugokime tai, kas vertinga ir brangu! Siųskite savo istorijas, o mes pasistengsime, kad apie jas išgirstų visa LIETUVA.

www.respublikosvertybes.lt

